

L'ART GREC

PERÍODE ARCAIC (segles VII-V aC)

Etapa d'indagació artística en paral·lel al desenvolupament de les polis.

CONTEXT HISTÒRIC

L'organització política del període arcaic estava basada en les polis, que eren ciutats-estat governades per una aristocràcia de grans propietaris (oligarquia). Durant els segles VII i VI aC algunes polis gregues van evolucionar cap a formes de govern més democràtiques.

Malgrat la seva independència política, tenien la consciència de pertànyer a una cultura comuna, amb una mateixa llengua i uns mateixos déus (panhel·lenisme).

PENSAMENT

Època del naixement de la filosofia amb Tales de Milet, Pitàgores... Homer ja ha escrit la Il·líada i l'Odissea (s. VIII aC).

ARQUITECTURA

- Tenim poca informació de l'arquitectura popular arcaica, doncs les edificacions privades es feien amb fang sobre una base de pedra i **els suports eren de fusta**. Només en podem conèixer els primers temples i algun teatre, perquè els edificis notables eren els únics que es construïen amb pedra.
- Els primers **temples** tenien la funció d'allotjar la imatge de la divinitat protectora de la ciutat. El culte tenia lloc a l'exterior, davant de l'accés principal al temple.
- Al segle VII aC van aparèixer els **primers trets de l'ordre dòric** (inicialment a la Magna Grècia on sobresurten temples com el de Paestum o Siracusa) i **de l'ordre jònic**, però els temples encara segueixen de prop els models orientals o micènic.
- A la fi de l'època arcaica van anar prenent forma **altres edificacions públiques** com les palestres, els gimnasos i el teatre.

ESCULTURA

- És, en aparença, una escultura repetitiva en tècnica i composició però en realitat va viure un procés evolutiu i va anar marcant els progressos que s'observaran en el període clàssic.
- Inicialment els escultors s'inspiraven en models egipcis.
- El tema preferit és la figura humana masculina (kouroi) o femenina (korai).

En el cas del kouros es tracta de figures nues, sòlidament aferrades a terra, amb el peu esquerre una mica avançat, els braços caiguts enganxats al cos i amb els punys tancats, el cap cobert amb una mena de casquet en forma de cabellera, que s'ajusta a la forma original del bloc de pedra que es treballa. L'artista personalitza els trets del rostre: els ulls oberts i un somriure centrat en l'arqueig dels llavis (**somriure arcaic**).

El model genèric de la koré es cobreix amb una rica vestimenta (el pèplum) i es presenta amb la mà dreta cap enfora sostenint una flor, un fruit o un animal, fet suggeridor de que es tractava de figures oferents o servidores del temple.
- Pel que fa als relleus, acostumen a decorar els frontons dels temples de qualsevol ordre, les mètopes dels d'ordre dòric així com els frisos dels temples jònics. En els frontons més arcaics la principal dificultat va ser plasmar una narració mitològica o històrica en la superfície del triangle, que té un espai desigual. Els més primitius solucionen el problema d'una forma molt primària: la figura principal és al centre, mentre que la resta de figures es redueixen en funció de l'espai disponible.

PERÍODE CLÀSSIC (500-323 aC)

Etapa d'equilibri i perfecció en l'art, que s'inicia amb l'hegemonia d'Atenes, arran de les Guerres Mèdiques, i s'acaba al final del regnat d'Alexandre el Gran.

CONTEXT HISTÒRIC

- En el segle V aC les ciutats gregues de Jònia, amb el suport d'Atenes, es van insurreccionar contra l'imperi persa que les oprimia amb els tributs. La conseqüència va ser l'enfrontament entre grecs i perses en les anomenades **Guerres Mèdiques (500-479 aC)**.
- Els grecs, units davant del perill, van ser els vencedors i **Atenes** es va convertir en la **polis hegemònica del món hel·lènic**, tant en l'àmbit econòmic com en el polític i cultural. L'enriquiment que va aconseguir gràcies a l'apropiació del tresor de Delos, acumulat per la guerra, i el descobriment de nous filons de plata a les mines de Làurion, van portar a Atenes a exercir una **pressió imperialista sobre la resta de les polis**, i Pèricles, va aprofitar aquests recursos per embellir-la. De fet, la plenitud del període clàssic coincideix amb l'extens **govern de Pèricles a Atenes (461-429 aC)**.
- El final de la llarga guerra contra els perses portà Atenes al punt culminant de la seva creativitat artística i a mitjan del segle V aC la **ciutat es convertí en paradigma i punt de referència de la resta de polis gregues**, obrint-se una **etapa d'intens vigor intel·lectual i de creació artística**.
- Pèricles es va saber envoltar de les persones més valuoses del moment (**Iktinos, Calícrates, Fídies, Miró, Policlet...**) que van desenvolupar un art animat pel nacionalisme (panhelenisme) i el culte a la polis.
- **L'obra que resumeix d'una forma més clara l'espirit que es vivia a Atenes és el conjunt d'edificis de l'Acropolis i, per sobre de tots, el Partenó.**
- Un cop desapareguda l'amenaça persa, van reaparèixer les rivalitats entre les polis, que es van enfrontar en la **Guerra del Peloponès (431-404 aC)**.
- Esparta va encapçalar l'oposició a Atenes i les guerres van acabar amb la derrota d'aquesta última a finals del segle V aC que va comportar grans canvis en la dimensió artística.

- Atenes, superada per la potència militar d'Esparta, li va costar temps recuperar-se. La clientela era escassa i l'esperit dels atenesos era de desànim. Fins el 370 aC aproximadament no revifa una altra vegada l'esperit creatiu, però els canvis produïts dins la societat són tant important que n'afecten la dinàmica artística. (època de **Praxíteles**).
- Després de la Guerra del Peloponès calia, novament, una organització política que unís tots els grecs i posés fi a les constants disputes entre les polis.
- La iniciativa va sortir d'un regne del nord, poc desenvolupat, **Macedònia**, el rei del qual va iniciar la conquesta del territori grec.
- Però va ser el seu fill **Alexandre el Gran** qui la va concloure el 330 aC i després va continuar la seva expansió: va envair Pèrsia, va conquerir Egipte i va arribar fins a l'Índia, tot ampliant les dimensions del món grec i afavorint l'intercanvi de cultures.

PENSAMENT

- El centre d'interès principal de la cultura grega era l'home en totes les seves facetes: física, intel·lectual, moral i religiosa.
- La vida en petites comunitats (polis) va generar en els grecs una visió del món a escala humana, sense les desmesures dels grans imperis d'Egipte o Mesopotàmia.
- D'altra banda, la pràctica política de debatre en l'assemblea va propiciar l'intercanvi d'idees i la discussió, per la qual cosa no sorprèn que a Grècia nasqués la filosofia com a explicació del món a la llum de la raó.
- La frase del clàssic Protàgores "l'home és la mesura de totes les coses" defineix perfectament l'antropocentrisme cultural grec.
- És també l'època dels grans filòsofs: Pitàgores, Sócrates, Plató... i dels grans dramaturgs com Eurípides o Aristòfanes.

ARQUITECTURA

- Té unes característiques molt semblants a la del període arcaic.
- Es tractava d'una **arquitectura al servei de la comunitat i a escala humana**.
- El sistema constructiu és **arquitratat**.
- **La columna prevalia sobre el mur** com a element sustentador; el mur era només un element de tancament.
- Era una **arquitectura de valors escultòrics** perquè atorgava més importància a l'aspecte exterior que a l'espai interior; és a dir, la bellesa del volum passava al davant de la utilitat de l'edifici, com si fos una escultura.
- El seu **concepte racional de la bellesa** exigia que cada part de l'edifici estigués en proporció i harmonia amb el conjunt. D'aquí en va sorgir el fonament **d'ordre arquitectònic**.
- **Predominen els ordres dòric i jònic**.
- És en el període clàssic quan l'**arquitectura grega arriba al seu moment de màxima perfecció i plenitud** (Exemples: *Partenó, Erecteó i Teatre d'Epidaure*)

ESCULTURA

ESTIL SEVER (500-450 aC)

- A principis del segle V aC els escultors havien progressat molt en el camí de la representació del cos masculí. Entre altres factors hi va tenir un paper fonamental el treball de la **tècnica del bronze**, que permetia la representació del cos en actituds més vitals i en moviment.
- Els exemples d'aquest període s'inscriuen en l'anomenat **estil sever**: *Àuriga de Delfos, Guerrers de Riace, Posidó d'Artemisa, etc.*

PERÍODE CLÀSSIC PLE (450-400 aC)

- **Miró** va iniciar un període de gran creació dins l'escultura grega.
- **Policlet** va aconseguir amb la seva obra un model masculí basant-se en la teorització i l'aplicació de noves normes de composició: el **cànon**, el **contrapposto**, que es veuen reflectides en el *Dorífor*.
- **Fídies** es va fer càrrec de la direcció de les obres de reconstrucció de l'Acropòlis, destruïda durant les Guerres Mèdiques i va treballar en el moment més esplendorós de la història d'Atenes.

PERÍODE CLÀSSIC TARDÀ (400-323 aC)

- **Praxíteles**, autor dels primers models de figures femenines, va treballar en el darrer període de l'època clàssica. Va aplicar el principi del contrapposto de Policlet aconseguint que la figura descriuï una lleugera corba (coneguda, en les seves escultures, com la **corba praxitel·liana**). Exemple: *Hermes amb Dionís infant*.
- També destaquen **Escopes** i **Lisip**.

OBRES DEL PERÍODE:
Guerrers de Riace (460-430 aC)
Discòbol (460 aC)
Partenó (447-438 aC)
Dorífor (430 aC)
Erectèon (421-405 aC)
Temple d'Atena Niké (421 aC)
Teatre d'Epidaure (350 aC)
Hermes amb Dionís infant (350-330 aC)

PERÍODE HEL·LENÍSTIC (323-31 aC)

Etapa de grans canvis que comprèn des de la mort d'Alexandre el Gran fins a la incorporació d'Egipte i Orient a l'imperi romà.

CONTEXT HISTÒRIC

- Després de la mort d'Alexandre el Gran el 323 aC, els seus generals van rivalitzar entre si pel control de l'imperi, que van acabar dividint en tres grans regnes: Macedònia, Egipte i Àsia Menor, que finalment serien conquerits per Roma entre els segles II-I aC.
- Els centres artístics ja no van ser les velles ciutats com Atenes, sinó altres de la perifèria del món grec. Així, moltes de les ciutats que van destacar en aquests nous regnes es convertiren en **importants centres de producció d'art** (Rodes, Alexandria, Antioquia, **Pèrgam...**).
- Després de la desintegració de l'Imperi, les circumstàncies polítiques i socials van canviar profundament: els grans clients de l'art ja no eren les polis sinó particulars poderosos (monarques, generals, homes rics...) que pretenien exaltar el seu poder, el seu llinatge o la seva riqueses amb les obres d'art.
- Culturalment es van produir dos fenòmens paral·lels: l'esperit grec es va expandir per Orient i, al mateix temps, la influència oriental va impregnar la cultura grega i la va transformar, ja que hi va despertar el gust per la grandesa, l'exaltació i la propaganda del poder. Així doncs, ja no es tractava, com en l'època de Pèricles, d'un art animat pel nacionalisme i el culte a la polis, sinó d'un esperit dominat per un sector social que buscava el **món sensible i hedonista**.
- La cultura personal per damunt de l'ideal era el que animava i estimulava la creativitat artística. Aquest període va suposar el **final del classicisme i el naixement d'un art dominat pel colossalisme i el refinament**.
- Aquest refinament estètic i el bon gust van portar al desenvolupament d'una tècnica propera a la pintura: el mosaic (els romans s'hi inspirarien per decorar les seves vil·les i palaus).

PENSAMENT

- És l'època d'Aristòtil, Euclides, Eratòstones o Arquímedes. Apareixen els corrents filosòfics de l'escepticisme, l'epicureisme i l'estoïcisme. Les grans ciutats es converteixen en els centres del saber, de les ciències i de l'art. Es produeix un gran progrés en l'àmbit de les ciències, la medicina, l'astronomia i les matemàtiques.

ARQUITECTURA

- Va mantenir els **tipus tradicionals d'edificis**, als quals ben sovint hi va afegir novetats en un afany de **recerca de l'originalitat**.
- S'aprecia la **influència oriental**, sobretot perquè es va accentuar la **tendència a la monumentalitat**, deixant de banda l'escala humana del període anterior.
- Per altra banda, l'**ordre dòric**, massa sobri, va caure en desús i va ser substituït pel **jònic i, sobretot el corinti**, que eren **més decoratius**.
- Exemples: *Altar de Zeus a Pèrgam* i altres edificis de l'acròpolis d'aquesta ciutat.

ESCULTURA

- Es caracteritza per la cerca de noves formes d'expressió: es donava importància als sentiments i a l'expressivitat, el virtuosisme i la perfecció tècnica.
- El camp temàtic es va ampliar enormement i es va obrir a la representació ja freqüent de nus femenins, d'estrangers i, fins i tot, de temes quotidians.
- Es buscava l'efectisme de les formes, amb moviments acusats, figures en torsió, grups complexos d'estàtues exemptes o visió multilateral de les figures.
- Es va accentuar l'interès per les situacions tràgiques i les expressions patètiques, reflex d'una visió nova del món. És l'anomenat "pathos" hel·lenístic.

- En són exemples el *fris de l'Altar de Zeus a Pèrgam* o el conjunt escultòric de *Laocoont i els seus fills*, la Victòria de Samotràcia o el gàlata moribund.

OBRES DEL PERÍODE:

Laocoont i els seus fills (ss. III-II aC)

Altar de Zeus a Pèrgam (180-160 aC)